

رمز گشایی از برخی مطبوعات امروز

◆ عبدالمجید معادیخواه

یادآشنایان فراموش نکرده‌اند که در شماره گذشته، از «شخصیت روزنامه» سخن به میان آمد؛ که مورخ ناگزیر باید به شناخت آن اهتمامی ویژه داشته باشد و فزون بر «ماقال» نگاه یا نیم‌نگاهی هم به «متن قال»! بیندازد!

روشن است که روزنامه در این گونه نوشته‌ها به عنوان یکی از مصادیق مطبوعات مطرح است؛ چنان که هر چه راجع به آن نوشته شود، بیش و کم در مورد دیگر مصداق‌ها نیز صادق است.

اینک برای پرده برگرفتن از رازهای شخصیت روزنامه، ناگزیر از این یادآوری‌ام که این رسانه در بهترین شرایط، ابزاری برای «گفتمان‌سازی» بوده است. شعارهایی چون «گردش آزاد اطلاعات»، تنها برای کسانی باورکردنی است که دستی از دور بر این آتش دارند. در کشورهای توسعه یافته نیز هنر روزنامه‌نگاران در خدمت گفتمان‌سازی‌ها و گفتمان‌سازان بوه است؛ چه رسد به این دیاری که در آن اینک سخن از مدیریت امام عصر روحی له الفداء! است و در هر زمینه بر حرف اول و آخر سایه‌ای از هیاهوی «جنگ قدرت» سنگینی می‌کند!

در این فرصت بر آن نیستم که قلمرو این قلم را - در این زمینه - به فراتر از سرزمین مان بکشانم. فقط برای اشاره‌ای به نمونه‌های عینی، یادی از روزنامه تایمز لندن می‌کنم. در تلاشی که برای گردآوری مطالب این روزنامه راجع به ایران - در این بنیاد - انجام شده است، به روشنی رازهایی از پرده بیرون افتاده است که برای یادآوران نیز باور آن دشوار بود! در این فرصت فقط به یک نمونه

اشاره می‌کنم و می‌گذرم:

در سراسر روزگار کوتاه و در عین حال پرفراز و فرود «اصلاحات میرزا تقی خان امیر کبیر» سکوت روزنامه تایمز، تا مرز ناباوری شگفتی‌انگیز است! تا امروز هرچه - فزون از ایندکس این روزنامه - و فراتر از داده‌های آن نیز کوشیده‌ایم، یک نمونه نیافته‌ایم که به مفهوم همدلی این روزنامه با امیر کبیر و اصلاحات امیری باشد. این درحالی است که همین روزنامه در حمایت از «بابی‌ها» و «بهای‌ها»ی ایران، هنری را به نمایش گذاشته است که به دشواری می‌توان تصویر و توصیفی از آن را بر کاغذ آورد. اینک به همین اشاره بسنده می‌کنم؛ با این امیدواری که به زودی نخستین بخش از ترجمه خبرها، گزارش‌های خبری، مقالات، مقالات ویژه و سرمقاله‌های این روزنامه را در اختیار یادآشنایان بگذاریم. در این صورت زمینه برای ناگفته‌هایی فراهم می‌شود. ناگفته‌هایی مربوط به «مورخ و روزنامه» با نگاهی معطوف به «روش‌شناسی تاریخ». بازمی‌گردم به سرزمین خودمان با این پرسش: چگونه می‌توان گامی در راه طبقه‌بندی شخصیت روزنامه‌هایی برداشت که در طول یک قرن طلوع و غروب کرده‌اند؟ صرف نظر از زمانی که روزنامه‌هایی پرده و ابسته به دربار بودند، از روزی که به هر روی این ظلم شکست:

کدام روزنامه دارای شخصیت مستقلی بوده است؟

کدام روزنامه در اسارت زورمداران بوده است؟

کدام روزنامه دارای گرایش مردمی بوده است؟

بر کدام روزنامه بیش از هر چیز سایه‌ای از وابستگی‌های باندی سنگینی دارد؟

کدام روزنامه به منافع ملی در برابر قدرت‌های بیگانه و فادار بوده است؟

کدام روزنامه با اراده آنان پدید آمده است؟

کدام روزنامه در آغاز استقلالی داشته و پس از چندی مصادره شده است؟

آنچه گذشت، نمونه‌ای از ساده‌ترین پرسش‌هایی است که در نخستین نگاه، ذهن این قلم‌دار را درگیر کرده است. به هیچ روی اما نباید در طرح چنین پرسش‌هایی گام بردام ساده‌اندیشی بگذاریم. دشواری مضاعف آن گاه رخ می‌نماید که با نیم‌نگاهی به شماری از واقعیت‌های امروز، به رمز و راز شخصیت مطبوعات در گذشته پردازیم.

در مثل به همین نکته روشن - در مرز بدیهیات - بیندیشیم که امروز اگر نشریه‌ای پرتیراژ با آب و رنگ اصلاح‌طلبی به کار خود ادامه دهد، اولی‌الابصار را ناگزیر با پرسش‌هایی راجع به «راز بقای آن» درگیر می‌کند.

طرفه آنکه در فاصله شماره یاد و شماره‌ای پیش از آن، در یکی از روزنامه‌ها و یک هفته‌نامه، شاهد نمایش‌هایی بودم که اگر فریب بندبازی‌ها را نخوریم، گواه روشنی است بر این واقعیت که

ویژگی شخصیت چنین نشریه‌هایی را در فضای کنونی، باید در رمز و رازهایی جست‌وجو کرد که به «راز بقا» مربوط است؛ از داستان مقاله دلفین‌ها- که گویی از نگاه سردبیر سابق روزنامه شرق اهانت به مردم بوده است- تا ماجراهایی مربوط به سرگذشت و سرنوشت گروه فرقان که اینک بر شرح آن چشم فرو می‌بندم؛ با این توضیح: به رسم پوزش از خطای خود در «اعتماد به حافظه» و بارمز و رازهایی که شرح آن به مجال بیشتری نیاز دارد، برآن شدم که گزارش مبسوطی را از چگونگی حضور خود- در داستان سرنوشت گروه فرقان- به اهل تاریخ پیشکش کنم؛ چنان که با یک تیر چند هدف را در آماج بنشانم:

- ۱- هم‌پوزشی مبسوط
 - ۲- هم‌گفت و گویی هفتگی از طریق سایت «یاد آشنا» با یادآشنایان.
 - ۳- هم‌تلاشی برای رمز‌گشایی از شخصیت برخی مطبوعات معاصر.
- و عده‌ام با شما:
- هر هفته روزهای پنج‌شنبه
- آدرس: WWW.YADASHENA.COM

شؤءءشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی